

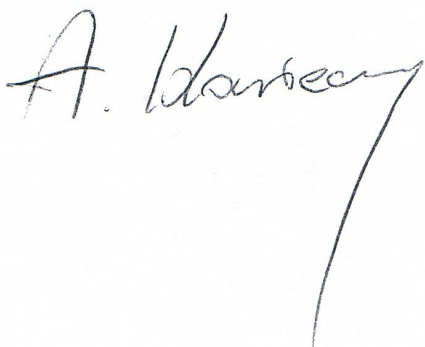

Toruń, dn. 14.01.2011 r.

Wielebny Księżu Proboszczu,

w załączeniu przesyłam do archiwum parafialnego jeden egzemplarz ekspertyzy dendrochronologicznej zabytkowego kościoła p.w. św. Katarzyny w Cięcinie. Jak się okazuje kościół ma bardzo bogatą historię budowy. Wyniki moich badań w zasadzie są zgodne z dotychczasowymi ustaleniami. Pierwszy kościół zbudowano najwcześniej w 1546 roku (bo drzewo ścinało jeszcze pod koniec 1545 roku). Data budowy kościoła 1542, podawana w literaturze, nie jest więc całkiem precyzyjna. Być może związana jest ona z rozpoczęciem budowy pierwszego kościoła. Należałoby sprawdzić to w źródłach. Z badań wynika również, że drewniane sklepienie w prezbiterium nie pochodzi z 1884 roku, jak podaje literatura, tylko z 1860 roku, jak odnotowano w kronice parafialnej: „Kosztuje, podniesienie podniebienia: 27 f – 30 nX” i co potwierdzają moje badania. Przebudowa prezbiterium nastąpiła w związku z fundacją nowego Wielkiego Ołtarza w 1860 roku. W roku 1884 założono tylko dodatkowy daszek pod dachem prezbiterium, zapewne w celu ochrony nowego ołtarza przed przeciekami. Drewno na ten dodatkowy daszek ścięto na przełomie lat 1882 i 1883. Reszta wyników w tabelach i komentarzach.

Szczęść Boże

Ekspertyza dendrochronologiczna

14.12.2010

Cięcina, pow. żywiecki, kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

Do analizy dendrochronologicznej pobrano łącznie 91 próbek drewna, z tego 75 próbek drewna jodłowego i 16 świerkowego. Sukcesem zakończyło się datowanie 77 próbek. Datowanie bezwzględne przeprowadzono w oparciu o chronologię własną dla drewna jodłowego (niepublikowaną) oraz środkowoeuropejską chronologię jodły zestawioną przez H. Tisje (niepublikowaną).

Miejsca pobrania próbek i wyniki w szczególach:

Prezbiterium, ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
1	ściana pd., III bierwiono nad podmurówką	J	80	--	brak	1531	po 1531
2	ściana pd., I bierwiono nad podmurówką	J	92	--	brak	1516	po 1516
3	ściana pd., II bierwiono nad podmurówką	J	120	--	brak	1511	po 1511
4	ściana pn.-wsch., I bierwiono pod oczepem	J	77	--	WKL	1544	1544/45
5	ściana pn.-wsch., oczep	J	33	--	WKE	1858	lato 1859

Pierwsza nawa, ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
6	ściana pn., IV bierwiono od góry	J	43	--	brak	1543	po 1543

Cięcina, pow. żywiecki, kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

14.12.2010

Prezbiterium + pierwsza nawa, wspólna więźba dachowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
7	I wiązard od wsch., krokiew pn.	J	91	--	WKL	1545	1545/46
8	V wiązard od wsch., miecz pd.	J	85	--	WKL kora	1545	1545/46
9	V wiązard od wsch., belka wiązardowa	J	68	--	WKL	1545	1545/46
10	VI wiązard od wsch., miecz pd.	J	75	--	WKL kora	1545	1545/46
11	VI wiązard od wsch., krokiew pd.	J	122	--	WKL kora	1545	1545/46
12	VII wiązard od wsch., słup środkowy	J	91	--	WKL	1545	1545/46
13	IX wiązard od wsch., krokiew pn.	J	65	--	WKL kora	1545	1545/46

I nawa, naprawa ściany pn.

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
14	ściana pn., III bierwiono od góry	J	78	--	WKL	1893	1893/94

I nawa, przebudowa więźby dachowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
15	II od wsch. nowa belka stropowa	J	91	--	WKL	1893	1893/94
16	III od wsch. nowa belka stropowa	J	88	--	WKL	1893	1893/94
17	podwalina pn. (między VII a VIII wiązardem od wsch.)	J	98	--	WKL	1893	1893/94

Prezbiterium, deski i konstrukcja kolebki pozornej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
18	słup pn.-zach.	J	39	--	WKE	1858	lato 1859
19	V deska od pn. (zach. końcówka)	Ś	97		WKE	bez wyniku	
20	X deska od pd. (zach. końcówka)	J	45	--	brak	1845	po 1845

Prezbiterium, dodatkowy daszek nad kolebką pozorną

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
21	I deska od pn. (wsch. końcówka)	J	45	--	WKL	1882	1882/83
22	III deska od pn. (wsch. końcówka)	J	43	--	WKL	1882	1882/83
23	V deska od pn. (wsch. końcówka)	J	46	--	WKL	1882	1882/83

Zakrystia, ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
24	ściana wsch., II bierwiono nad podmurówką	J	52	--	WKL	1856	1856/57
25	ściana wsch., III bierwiono nad podmurówką	Ś	46	--	WKL	1856	1856/57*
26	ściana wsch., IV bierwiono nad podmurówką	J	26	--	WKL	bez wyniku	
27	płatow pn. (między I i II krokwią od wsch.)	Ś	39	--	WKL	1856	1856/57*
28	ściana zach., IV bierwiono nad podłogą	Ś	37	--	WKL	1856	1856/57*
29	słup pd.-zach. (łątka)	J	67	--	WKL kora	1856	1856/57

* Próbkę świerkowe datowane w oparciu o chronologię jodły

Zakrystia, więźba dachowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoży	Liczba słoży bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
30	II od wsch. krokiew	J	48	--	WKL kora	bez wyniku	
31	IV od wsch. krokiew	J	50	--	WKE	1856	wiosna 1857
32	IV od wsch. miecz stopowy	J	44	--	WKL kora	1855	1855/56
33	V od wsch. krokiew	J	28	--	WKE	1856	lato 1857
34	VI od wsch. belka stropowa	J	49	--	WKL	1856	1856/57
35	VI od wsch. krokiew	J	46	--	WKL	1856	1856/57

Zakrystia, szczyt zachodni

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoży	Liczba słoży bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
36	I słupek od pn.	J	52	--	WKE	1856	lato 1857

II nawa, ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoży	Liczba słoży bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
37	ściana pd., bierwiono na poziomie poddasza przedsionka kaplicy Franciszka	J	51	--	brak	1542	po 1542
38	ściana pd., II bierwiono nad podłogą poddasza przedsionka kaplicy Franciszka	J	104	--	brak	1531	po 1531
39	ściana pd., III bierwiono nad podłogą poddasza przedsionka kaplicy Franciszka	J	72	--	brak	1512	po 1512
40	ściana pd., VI bierwiono nad podłogą poddasza przedsionka kaplicy Franciszka	J	130	--	brak	1617	po 1617

Cięcina, pow. żywiecki, kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

14.12.2010

41	ściana wsch., po stronie pn., VIII bierwiono od góry	J	128	--	brak	1630	po 1630
42	ściana wsch., po stronie pn., VII bierwiono od góry	J	116	--	WKL	1543	1543/44

II nawa, więźba dachowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
43	I od wsch. belka wiązarowa	Ś	65	--	WKE	bez wyniku	
44	I wiązar od wsch., miecz stopowy pn. (z drewna rozbiórkowego)	J	109	--	WKE kora	1545	wiosna 1546
45	II wiązar od wsch., krokiew pd.	Ś	71	--	WKL	1662	1662/63*
46	III wiązar od wsch., krokiew pd.	J	50	--	WKL	1661	1661/62
47	IV wiązar od wsch., krokiew pn.	J	67	--	WKL kora	1666	1666/67
48	IV wiązar od wsch., krokiew pd.	J	56	--	WKL kora	1666	1666/67

III nawa (przedłużenie), ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoju	Liczba słoju bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
49	ściana zach., XIII bierwiono od góry	J	50	--	WKL kora	1891	1891/92
50	ściana zach., XV bierwiono od góry	J	62	--	WKL	1891	1891/92
51	ściana zach., V bierwiono od góry	J	85	--	WKL	1891	1891/92
52	ściana zach., VII bierwiono od góry	J	72	--	WKL	1891	1891/92
53	ściana zach., IX bierwiono od góry	J	68	--	WKL	1891	1891/92

* Próbkę świerkowa datowana w oparciu o chronologię jodły

III nawa, więźba dachowa + przebudowa więźby dachowej II nawy

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
54	III wiązar od wsch., strona pd., zastrzał wsch. (kleszcze)	J	78	--	WKL	1891	1891/92
55	III wiązar od wsch., strona pd., zastrzał zach. (kleszcze)	J	82	--	WKL	1891	1891/92
55a	III wiązar od wsch., strona pd., zastrzał zach. (kleszcze)	J	83	--	WKL	1891	1891/92
57	V wiązar od wsch., strona pd., zastrzał	J	79	--	WKL	1891	1891/92
58	VI wiązar od wsch., strona pd., zastrzał zach. (kleszcze)	J	46	--	WKL	1891	1891/92
59	VII wiązar od wsch., krokiew pd.	J	34	--	WKE	1891	wiosna 1892
60	VIII wiązar od wsch., strona pn., zastrzał zach. (kleszcze)	J	58	--	WKL	1891	1891/92
61	IX wiązar od wsch., strona pd., zastrzał zach. (kleszcze)	J	60	--	WKE	1891	wiosna 1892
62	XII wiązar od wsch. (I od zach.), strona pd., zastrzał	J	46	--	WKE	1891	wiosna 1892

Kaplica p.w. św. Franciszka, ściany w konstrukcji zrębowej

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
63	ściana zach., I bierwiono nad podłogą poddasza przedsionka kaplicy	J	54	--	brak	1861	po 1861

Kaplica p.w. św. Franciszka, więźba dachowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
64	I wiąz od pn., krokiew zach.	J	97	--	WKL	1894	1894/95
65	II wiąz od pn., jętka	J	79	--	WKL kora	1894	1894/95
66	IV wiąz od pn., jętka	J	26	--	WKL	bez wyniku	
67	IV wiąz od pn., belka wiązowa	J	28	--	WKE	bez wyniku	
68	V wiąz od pn., krokiew wsch.	J	24	--	WKE	1894	wiosna 1895
69	V wiąz od pn., krokiew zach.	J	38	--	WKE	1894	wiosna 1895
70	połac pd. krokiew środkowa	J	40	--	WKE	1894	wiosna 1895
71	krokiew narożna pd.-zach.	J	37	--	WKE	1894	wiosna 1895

Wieża, konstrukcja słupowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bielu	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
72	słup pn.- wsch.	J	79	--	WKL	1825	1825/26
73	ściana pn., zastrzał wsch.	Ś	40	--	WKE	bez wyniku	
74	słup pn.-zach.	Ś	114	--	WKL	1663	1663/64*
75	ściana zach., zastrzał pn.	Ś	64	--	WKL	1665	1665/66*
76	ściana zach., rygiel	Ś	43	--	WKL	1663	1663/64*
77	ściana pd., nowy ściąg	J	40	--	WKL kora	1891	1891/92
78	ściana pd., zastrzał wsch.	J	107	--	WKE	1664	wiosna 1665

* Próbkę świerkowe datowane w oparciu o chronologię jodły

Cięcina, pow. żywiecki, kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej

14.12.2010

79	ściana wsch., zastrzał pd. przy słupie pd.-wsch. (z drewna rozbiórkowego)	J	83	--	WKE	1520	wiosna 1521
80	ściana wsch., krzyż św. Andrzeja	J	37	--	WKL	1826	1826/27

Wieża, izbica + konstrukcja dzwonna

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
81	ściana pn., oczep	J	40	--	WKL	bez wyniku	
82	ściana zach., oczep	Ś	61	--	WKL kora	bez wyniku	
83	ściana pd., oczep	Ś	57	--	WKL kora	bez wyniku	
84	belka środkowa na dzwony	J	109	--	WKE	1930	lato 1931
85	ściana wsch., oczep	Ś	62	--	WKL	bez wyniku	

Aneksy przywieżowe, północny i południowy, więźba dachowa

Nr próbki	Miejsce pobrania próbki	Gatunek	Liczba słoików	Liczba słoików bieli	Pierścień podkorowy	Datowanie ostatniego słoja (zmierzonego)	Rok ścięcia drzewa
86	aneks pn., II krokiew od wsch.	Ś	36	--	WKL	bez wyniku	
87	aneks pn., belka nad wejściem	J	50	--	WKL	1826	1826/27
88	aneks pn., ściana pn., miecz zach. przy słupie środkowym	J	43	--	WKL	1891	1891/92
89	aneks pd., słup zach. przy drzwiach	J	47	--	WKL	1845	1845/46
90	aneks pd., IV od wsch. krokiew	Ś	24	--	WKL kora	bez wyniku	
91	aneks pd., ściana pd., miecz wsch. przy słupie środkowym	Ś	31	--	WKL	bez wyniku	

J = sosna; Ś = świerk

WKE = pierścień podkorowy z drewnem wczesnym (ścinka wiosenno-letnia)

WKL = pierścień podkorowy kompletny (ścinka jesienno-zimowa)

Datowanie poszczególnych konstrukcji drewnianych,
tzn. **ostatnia** ścinka drzew i możliwe rozpoczęcie prac ciesielskich:

ściany prezbiterium i nawy (jodła)	1544/45 (d)
wieżba dachowa nad prezbiterium i nawą (jodła)	1546 (d)
kolebka pozorna nad prezbiterium (jodła, świerk)	1859 (d)
dodatkowy daszek nad prezbiterium (jodła)	1882/83 (d)
ściany zakrystii (jodła, świerk)	1856/57 (d)
wieżba dachowa nad zakrystią (jodła)	1857 (d)
ściany nawy II (jodła)	po 1630 (d)
wieżba dachowa nad II nawą (jodła, świerk)	1666/67 (d)
ściany nawy III (jodła)	1891/92 (d)
wieżba dachowa nad nawą III (jodła)	1891/92 (d)
przebudowa więźby dachowej nad nawą II (jodła)	1891/92 (d)
naprawa północnej ściany nawy I (jodła)	1893/94 (d)
przebudowa więźby dachowej nad nawą I (jodła)	1893/94 (d)
wieżba dachowa kaplicy p.w. św. Franciszka (jodła)	1895 (d)
konstrukcja słupowa wieży (świerk, jodła)	1665/66 (d)
naprawy konstrukcji słupowej wieży (jodła)	1826/27, 1891/92 (d)
aneksy przywieżowe (świerk, jodła)	1826/27, 1891/92 (d)
izbica (świerk, jodła)	1931 (d)

KOMENTARZ

W ramach wstępnej analizy architektury ustalono, iż kościół św. Katarzyny w Cięcinie ma bardzo bogatą historię budowy. W sumie wyodrębniono aż 19 niezależnych konstrukcji, które przeznaczono do badań dendrochronologicznych. Ponadto w obrębie wydzielonych konstrukcji natrafiono na elementy pochodzące z licznych napraw oraz stare drewno rozbiórkowe zastosowane wtórnie. Ponieważ w Cięcinie użyto do budowy w przeważającej większości wypadków drewna jodłowego, które z reguły daje bardzo dobre wyniki w trakcie analizy dendrochronologicznej, precyzyjnie ustalono prawie wszystkie fazy budowlane, przy minimalnej liczbie próbek drewna. Okazuje się, że najstarszą częścią kościoła jest poligonalnie zamknięte prezbiterium, z nieco szerszą, prawie kwadratową nawą. Obie części przykrywała wspólna więźba dachowa, która nad nawą musiała opierać się na podciągach, tworzących zakrzynienia. Było to więc rozwiązanie typu małopolskiego. Datowanie pierwszego kościoła-kaplicy opiera się na próbkach pobranych ze ścian prezbiterium (pr. 1-4), ścian nawy (pr. 6) i wspólnej więźby dachowej (pr. 7-13). Drewno z pierwszego kościoła wykorzystano w trakcie późniejszej rozbudowy (pr. 37-39, 42 i 44). Ponieważ ściany pierwszego kościoła zbudowane zostały z bierwion obrobionych bardzo starannie do ostrych krawędzi, a w trakcie ostatniego remontu nie zostały odsłonięte z pokrywającego je na zewnątrz gontu, znalezienie odpowiednich miejsc do pobrania kompletnych próbek było prawie niemożliwe. Ściany nawy były dostępne jedynie na niewielkich powierzchniach z poddaszy nad przedsionkami, natomiast ściany prezbiterium – z poddasza nad zakrystią oraz w jednym miejscu po zdjęciu gontu¹. **Na podstawie wyników datowania dwóch kompletnych próbek (pr. 4 i 42) można przyjąć, że materiał do budowy ścian pierwszego kościoła organizowano podczas ścinek jesienno-zimowych lat 1543/44 i 1544/45.** Słuszność tego założenia potwierdza datowanie więźby dachowej, oparte na analizie kompletnych próbek (pr. 7-13). W tym wypadku wszystkie próbki zawierały pierścień podkorowy, a większości nawet resztki kory. Badania dendrochronologiczne wykazały, że drewno jodłowe do budowy więźby dachowej pozyskano w trakcie jednej kampanii na jesieni pod koniec roku 1545 lub zimą na przełomie lat 1545 i 1546. W wypadku jednego elementu więźby, wykorzystanego wtórnie (pr. 44), mamy do czynienia ze ścinką wiosenną roku 1546. **Jeżeli drewno użyto bezpośrednio po wyrębie, to więźba dachowa, której odwiązanie kończyło proces budowy pierwszego kościoła, mogła być gotowa najwcześniej w 1546 roku.**

¹ Na miejscowe pojedyncze odkrywki na ścianach prezbiterium, zakrystii i kaplicy p.w. św. Franciszka wyraził zgodę ks. proboszcz. Za ich wykonanie należy podziękować firmie budowlanej prowadzącej prace remontowe przy kościele w 2010 r.

Kolejnym etapem budowy kościoła w Cięcinie było wzniesienie nowej, szerszej od poprzedniej nawy. Dostęp do zrębowych ścian drugiej nawy był tak samo ograniczony, jak w wypadku starszej części, tzn. możliwy jedynie z poddaszy nad przedścionkami. W trakcie badań okazało się, że bierwiona w nowej części są podobnie obrobione do ostrych krawędzi, jak to miało miejsce wcześniej, co uniemożliwiało uzyskanie kompletnych próbek. Ponadto analiza dendrochronologiczna pobranego materiału przyniosła nieoczekiwany wynik: drewno w większości wypadków pochodzi z 1. poł. XVI wieku, co mogłoby świadczyć o tym, że i ta część należy do pierwotnego założenia. Jednak przeczy temu odnalezienie w ścianach drugiej nawy również drewna z 1. poł. XVII wieku (pr. 40 i 41) (choć mogłoby to być też drewno z późniejszych napraw) oraz datowanie dawnej więźby nad nową nawą (pr. 45-48). Pierwotna więźba nad drugą nawą była konstrukcją krokwiowo-jętkową, dodatkowo wzmocnioną ramą wzdłużną. Do budowy tej więźby posłużono się drewnem jodłowym i świerkowym z kilku ściek jesienno-zimowych. **Ostatni wyrąb odbył się pod koniec roku 1666 lub w zimie na przełomie lat 1666 i 1667. Na tej podstawie można przyjąć, że budowa dachu nad nową nawą rozpoczęła się najwcześniej w 1667 roku.** Z tego samego czasu może pochodzić również cała nowa nawa. Obecność sporej ilości materiału XVI-wiecznego w ścianach tej części (pr. 37-39, 42) da się wytłumaczyć wykorzystaniem do budowy nowej nawy starych bierwion po rozebraniu ściany zachodniej pierwotnego kościoła. Zachowano przy tym nie tylko bierwiona, ale również narożne złącza na zrąb – stare bierwiona ściany zachodniej dawnego kościoła po skróceniu i obróceniu o 180° w kierunku na północ lub południe utworzyły ścianę wschodnią nowej, nieco szerszej nawy.

Kolejna faza rozbudowy kościoła przypadła na 2. poł. XIX wieku. **Na podstawie wyników badań dendrochronologicznych można stwierdzić, że w roku 1857 dobudowano do kościoła obecną zakrystię.** Ściany zakrystii wykonane zostały w konstrukcji zrębowej, z drewna jodłowego i świerkowego, pozyskanego w jednej ścinie jesienno-zimowej na przełomie lat 1856 i 1857. Więźbę dachową zakrystii zbudowano wyłącznie w oparciu o drewno jodłowe z kilku wyrębów, z których ostatni przeprowadzono latem 1857 roku (pr. 33). Również z drewna jodłowego ze ścinki letniej roku 1857 wykonany został jeden ze słupków w szczycie zachodnim zakrystii. Szczyt ten, kryty gontem, zachowany jest do dziś na poddaszu późniejszego przedścionka północnego.

Na bazie drewna jodłowego i świerkowego wykonano obecne sklepienie poprzeczne nad prezbiterium. Drewno pochodzi m.in. ze ścinki letniej roku 1859, co może

świadczyc o tym, iż konstrukcję tę wprowadzono w związku z ufundowaniem w roku 1860 nowego ołtarza głównego, który był wyższy niż strop kościoła.

Dodatkowy daszek nad kolebką pozorną zbudowany został z desek jodłowych datowanych na przełom lat 1882 i 1883 (pr. 21-23). Założenie daszku było więc możliwe najwcześniej w roku 1883.

Kolejnym wielkim etapem budowy kościoła jest przedłużenie drugiej nawy. **Jak wynika z badań dendrochronologicznych, do budowy zachodniej ściany zrębowej tej części wykorzystano drewno jodłowe z jednej ścinki jesienno-zimowej 1891/92 (pr. 49-53). Realizacja na bazie tego materiału była najwcześniej możliwa w roku 1892.** Na ten okres można datować również więźbę dachową nad III nawą oraz przebudowę konstrukcji dachowej nad II nawą (wtedy to w konstrukcji z 1667 roku usunięto środkową ramę wzdłużną, a krokwie ujęto kleszczami). Do prac budowlanych użyto wyłącznie drewna jodłowego pozyskanego w trakcie dwóch kampanii: podczas ścinki jesienno-zimowej 1891/92 oraz wiosennej roku 1892.

Na czas po roku 1893 przypada naprawa ściany północnej pierwszej nawy oraz gruntowna przebudowa więźby dachowej pierwszego kościoła. Zapewne w tym czasie zlikwidowano zaskrzynienia, podwyższając strop nad pierwszą nawą do obecnej wysokości. Prace budowlane prowadzono w oparciu o drewno jodłowe ze ścinki jesienno-zimowej 1893/94 (pr. 14-17).

Na wiosnę roku 1895 ścięto ostatnią partię drzew jodłowych, wykorzystanych do budowy więźby dachowej kaplicy św. Franciszka (pr. 68-71). Jedna próbka z zachodniej ściany kaplicy św. Franciszka jest niekompletna i dała wynik w przybliżeniu. Ustalono, że jodła, z której wykonano bierwiono o ostrych krawędziach, została ścięta po roku 1861. Wynika z tego, że również ściany kaplicy pochodzą z końca XIX wieku. Datowanie całej kaplicy można zatem oprzeć na wynikach uzyskanych w trakcie badania więźby dachowej.

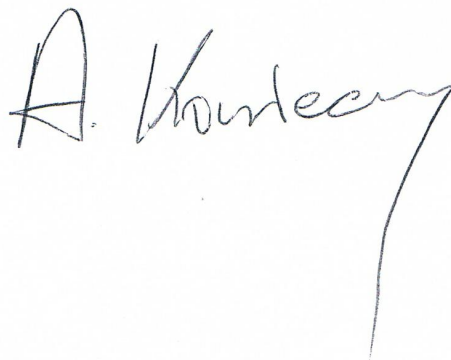
Z programu badań dendrochronologicznych wyłączono północny przedsionek przy zakrystii oraz zachodni przedsionek przy kaplicy św. Franciszka. Ściany tych części kościoła nie były odsłaniane podczas ostatniego remontu, a konstrukcje dachowe wykonane z materiału nie nadającego się do badań dendrochronologicznych (elementy o ostrych krawędziach i małych przekrojach, współcześnie obrabiane lub drewno z odzysku, którego datowanie nie rozstrzygnęłoby kwestii czasu powstania konstrukcji). Przedsionek północny dobudowano do zakrystii z 1857 roku w okresie

późniejszym. Świadczy o tym szczyt zachodni zakrystii zachowany do dziś na poddaszu przedsionka. Natomiast przedsionek przy kaplicy św. Franciszka mógł powstać najwcześniej wraz z nią w roku 1895.

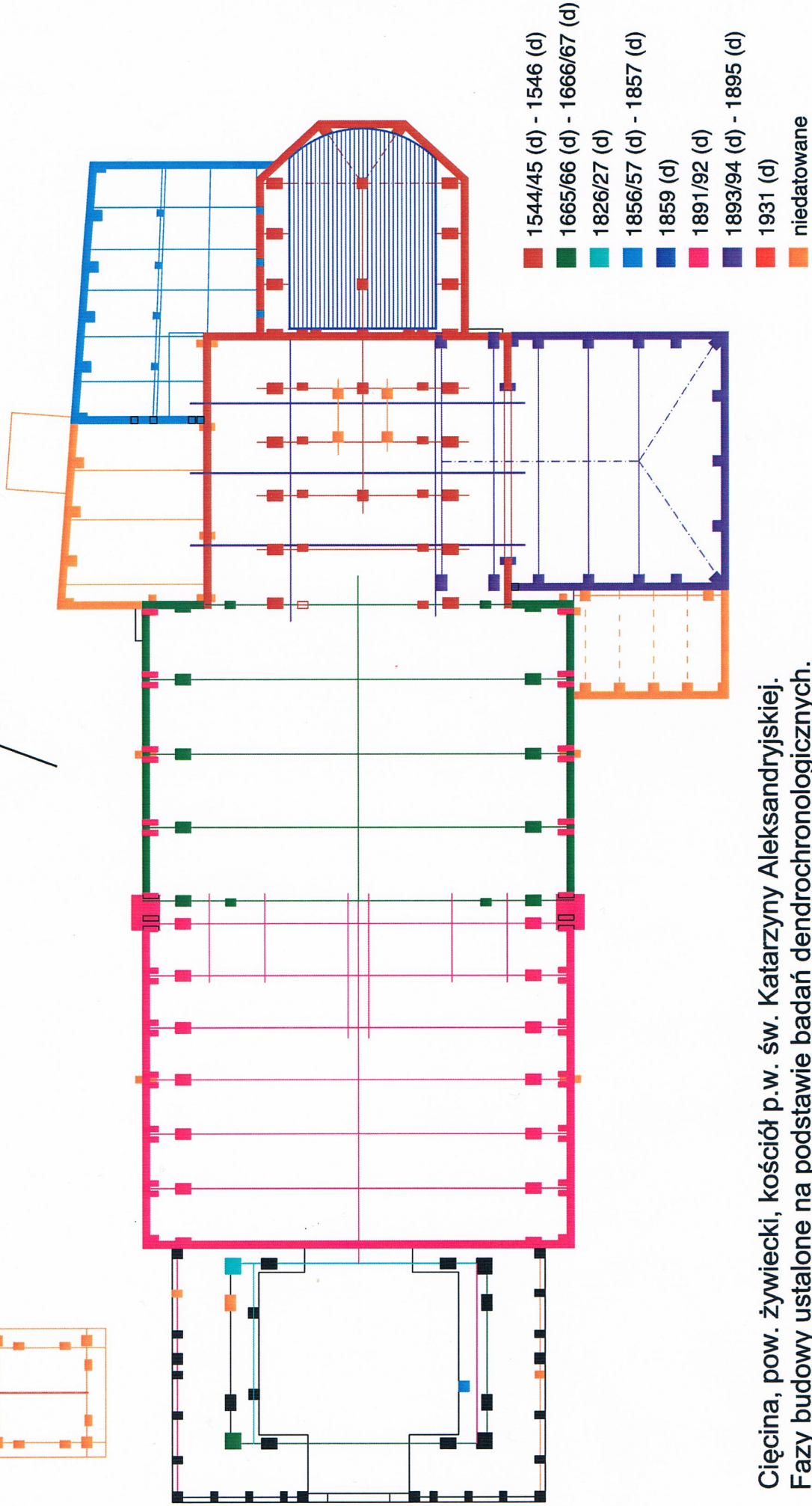
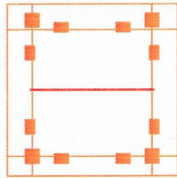
Bardzo skomplikowaną historię budowy ma również wieża kościoła w Cięcinie. Już pobieżne obserwacje pozwalają stwierdzić, że jej konstrukcja powstała w dużej mierze przy wykorzystaniu drewna rozbiórkowego. Widać też, że wieża została poddana licznym naprawom i przeróbkom. Badania dendrochronologiczne w pełni potwierdziły te spostrzeżenia. **Drewno jodłowe i świerkowe, które można zidentyfikować w konstrukcji wieży, pochodzi z różnych okresów:** najstarszy element wtórnie użyty wykonany został z drewna jodłowego ze ścinki wiosennej 1521 roku (pr. 79), niektóre z elementów konstrukcji słupowej pochodzą z lat 60-tych XVII wieku. Ostatnia ścinka przypadła w tej grupie na przełom lat 1665 i 1666, z czego można wnioskować, że budowa wieży mogła rozpocząć się najwcześniej w 1666 roku. Podczas badań natrafiono jeszcze na drewno z napraw, pochodzące ze ścinek jesienno-zimowych 1825/26 (pr. 72), 1826/27 (pr. 80) oraz 1891/92 (pr. 77). W tym samym czasie zostały zbudowane lub były naprawiane aneksy przywieżowe, wykonane z drewna świerkowego i jodłowego. Dowodzi tego datowanie dwóch próbek jodłowych (pr. 87-88). Ostatecznie ustalenie czasu powstania aneksów przywieżowych nie było możliwe z powodu negatywnego wyniku analizy próbek świerkowych (pr. 86, 90-91). To samo dotyczy elementów izbicy, wykonanych z niskiej jakości drewna świerkowego, zniszczonego w znacznej mierze przez szkodniki drewna (pr. 82, 83, 85). Jedynie datowanie środkowej belki na zawieszenie dzwonów dało pozytywny wynik. Jodła, z której wyciosano belkę rosła ponad 109 lat i została ścięta latem 1931 roku. Na tej podstawie można wysnuć wniosek, że w tym roku lub latach następnych przy zwieńczeniu wieży były prowadzone prace budowlane.

ALEKSANDER KONIECZNY
HISTORYK SZTUKI

INWENTARYZACJE POMIAROWO-RYSUNKOWE ARCHITEKTURY,
DOKUMENTACJE FOTOGRAFICZNE, KWERENDY ARCHIWALNE,
BADANIA DENDROCHRONOLOGICZNE

IZBICA

Cięcina, pow. żywiecki, kościół p.w. św. Katarzyny Aleksandryjskiej.
Fazy budowy ustalone na podstawie badań dendrochronologicznych.

Oprac. A. Konieczny